

В.М. ЧОРНОВІЛ: ЖИТТЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ТВОРЧІСТЬ

У статті авторка дає коротку характеристику В'ячеславу Максимовичу Чорноволу, відомому українському політику, державному діячеві, публіцисту, журналісту. Він міг би стати митцем, літературознавцем, навіть актором. Але життя покликало його до боротьби. До боротьби за вільну Україну, заради якої він поклав своє життя.

Ключові слова: В'ячеслав Максимович Чорновіл, шістдесятники, «Український вісник», Українська Гельсинська Група, Народний Рух України.

В'ячеслав Максимович Чорновіл - відомий український політик, державний діяч, публіцист і журналіст, народився 24 грудня 1937 року у с. Єрки Звенигородського району (нині Катеринопільський) Черкаської області в родині сільських учителів[1].

В.Чорновіл вступив до Київського державного університету ім. Тараса Шевченка на філологічний факультет, а з другого курсу перевівся на факультет журналістики. Вже в університеті мав неприємності за свої погляди[2]. Ще під час навчання в університеті у нього сформувалися антиімперські, антикомуністичні переконання.

В. Чорноволові довелося діяти в тяжкий час, коли відбувалось формування нового покоління української інтелігенції. Свідомість цього покоління в меншій мірі була отруєна радянським ідеологічним монотеїзмом, генетичним страхом попередників. Воно характеризувалося здоровим індивідуалізмом, культом свободи самовираження, скептицизмом, гуманізмом, космополітичністю культурних смаків.

Вже на початку 1960-х років це молоде покоління почали називати "шістдесятниками". Цей термін, повний аналогіями з шістдесятниками ХІХ ст., був не тільки формальною ознакою, символом, а й частиною життєвого і морального кредо цієї частини інтелігенції.

Започаткував в Україні національно-визвольний рух шістдесятників разом із І. Світличним, І. Дзюбою та іншими. В'ячеслав Чорновіл був одним з найяскравіших організаторів та активістів цього руху, що в 60 - 70-ті роки ХХ ст. протистояв тоталітарному режимові, виступав за відродження України, її мови, культури, духовності, державного суверенітету. Брав активну участь у діяльності Київського клубу творчої молоді (КТМ).

Шістдесятники стали людьми, які почували себе вільними від старих догм і стереотипів, і це почуття, стан душі вони намагалися реалізувати у своїй творчості. Щирість почуттів глушила "внутрішнього редактора", повна довіра до однодумців сприяла швидкому зближенню і згуртуванню, наївний

романтизм допомагав долати перешкоди, певна поверховість осмислення попереднього досвіду створювала корисну на той час ілюзію перспективи.

4 вересня 1965 року він був на прем'єрі кінофільму «Тіні забутих предків», виступав разом з Іваном Дзюбою та Василем Стусом у кінотеатрі «Україна» з протестом проти арештів української інтелігенції. За свої книжки Чорновіл став лауреатом премії для кращих журналістів світу, що боронять права людини; а від Радянського Союзу отримав нове тюремне ув'язнення [3].

За участь у правозахисному русі звільнений з роботи в газеті «Молода гвардія». Тоді ж влаштовується літпрацівником у газеті «Друг читача». За відмову давати свідчення на закритому суді братів Горинів В. Чорновола засудили до трьох місяців примусових робіт.

Репресії лише посилювали в ньому силу опору: звільнення з роботи прискорило працю над документальним дослідженням «Правосуддя чи рецидиви терору?» (травень 1966 року) [4].

Наступний вирок у листопаді 1967 року — жорстокіший: 3 роки ув'язнення в таборах суворого режиму. Причиною і цього разу виявилася журналістика: В'ячеслав Чорновіл уклав документальну збірку «Лихо з розуму» (Портрети двадцяти «злочинців»), де подав матеріали про арештованих у 1965 році шістдесятників. Після того, як книжку було надруковано за кордоном, міжнародна громадськість піднесла голос на захист ув'язнених, і брежнєвські холуї змушені були на це зважати. Отож дехто з тоді арештованих завдячує Чорноволові життям.

1970 року Чорновіл починає випуск підпільного часопису «Український вісник», в якому друкує матеріали самвидаву, хроніку українського національного спротиву. Він — його організатор, редактор і видавець. Під час відомої страхітливої загальноукраїнської «зачистки» 1972 року його арештовують знову — попереду суд і вирок: 6 років таборів і три роки заслання.

Книга «Лихо з розуму» широко розповсюджувалась як за кордоном, так і в Україні, передавалась в ефір західними радіостанціями, передруковувалась в періодичних закордонних виданнях. Ознайомившись з нею, можна було скласти власну думку про «демократичний характер» першої в світі соціалістичної держави.

Гострою полемічністю відзначалася й інша публіцистична праця В. Чорновола «Як і що обстоює Богдан Стенчук», написана у відповідь невідомому критику роботи І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» Викладені в ній документи за загальною думкою, були вагоміші за ті, що подавалися у колективній праці, виготовленій на ідеологічній кухні ЦК Компартії України... Отже, своїми публіцистичними працями, написаними в 1960-1970-х роках, В. Чорновіл увійшов помітною постаттю в історію політичної думки згаданого періоду, служив їй подальшому розвитку, сприяв виробленню системи нових гуманістичних цінностей.

Відбував термін у мордовських таборах для політв'язнів ЖХ-385/17-А (с. Озерне) і ЖХ 385/3 (с. Барашево). В. Чорновіл був організатором і учасником

численних акцій протесту, голодувань, виснажливої боротьби за статус політв'язня. Більше половини терміну провів у ШІЗО (штрафний ізолятор) і ПКТ (приміщення камерного типу). «Зеківський генерал» — так назвав нарис про нього письменник Михайло Хейфец. Разом з Борисом Пенсоном В'ячеслав Чорновіл написав книгу «Хроніка таборових буднів» (1975), яку було нелегально передано з табору за кордон і опубліковано 1976 року у часописі «Сучасність» [5].

У травні 1985 року В'ячеслав Чорновіл повернувся в Україну. Зміг улаштуватися на роботу у Львові тільки кочегаром у міськкрембудтресті та школі-інтернаті. Відновив активну політичну діяльність. Восени 1988 року разом з М. Горинем дав інтерв'ю закордонній журналістці Марті Коломієць, у зв'язку з чим влада розгорнула кампанію за видворення їх з СРСР. Чорновіл і Горинь звернулися до урядів усіх держав, щоб їх не приймала жодна країна. Тоді ж звільнений з роботи з політичних мотивів.

Улітку 1987 року В. Чорновіл відновив видання «Українського вісника», редактором та автором якого був протягом двох років.

Першою незалежною громадською організацією в радянській Україні періоду перебудови став Український культурологічний клуб (УКК). Перше засідання клубу відбулося 1987 року. У серпні того ж року після п'ятнадцятирічної перерви вийшло сьоме видання «Українського вісника». У ньому побачив світ «Відкритий лист В.Чорновола до Генерального секретаря ЦК КПРС М.Горбачова». Влітку 1987 року відновилася діяльність Української Гельсинської Групи (УГГ). Головну роль в її відродженні відіграли дисиденти, яких першими звільнили з таборів - В'ячеслав Чорновіл, Богдан та Михайло Горині [6].

Власне, В'ячеслав Чорновіл був суспільно-політичним діячем, наскрізь просякнутим ідеологією. Це була людина-особистість з усталеним системним світоглядом, яка активно використовувала цей світогляд для здійснення своєї функції ідейного провідника. Особливість В'ячеслава Чорновола полягала в тому, що він формував світогляд та ідеологію тих, хто був навколо нього. І саме тому ми можемо з повною відповідальністю сказати, що ідеологія Народного Руху України сформована В'ячеславом Чорноволом.

Як доводить одеський професор Г.І. Гончарук, поява ідеї Руху була історично, соціально та психологічно обумовленою. Це явище народилося у Києві серед інтелігенції, переважно в письменницькому середовищі, і набувала поширення на Україні [7].

Для реалізації власного проекту Рух не мав жодних реальних політичних чи економічних важелів, жодних шансів, жодних перспектив. Єдиною площиною, де Рух міг змагатися з владою, була сфера ідеології. Рух врешті-решт здобув звиягу в боротьбі за свої ідеї, за свій проект повернення українського народу до історії. Хоча спочатку все було проти нього. То був час, коли національна свідомість українського населення була найбільш здеморалізована, деформована й приспана. То був час тріумфу так званої "радянської людини" [8].

Програма Руху орієнтувала на головну мету — "створення суверенної української держави", в якій людина буде забезпечена всіма правами і можливостями за зразком західної цивілізації [9].

Найбільшими заходами Руху були: «Живий ланцюг» (символічна акція, що відбулася 22 січня 1990 року, коли майже три мільйони людей взялися за руки, з'єднавши Львів та Київ у день 71-річчя Злуки УНР і ЗУНР. Акцію було організовано Народним Рухом України. В ній взяло участь, за офіційними даними, близько 450 тисяч чоловік (за неофіційними — близько 5 мільйонів) [10].

Головною метою діяльності Руху були:

- досягнення державної незалежності України;
- створення ненасильницькими засобами демократичної республіки.

Рух ставить перед собою такі завдання: всіляко сприяти відродженню людини як морально відповідальної особистості; сприяти розвитку національно-державного будівництва, скерованого на перетворення України в демократичну правову державу, покликану забезпечити вільний розвиток особистості, захист прав людини і нації, безперешкодне здійснення основних демократичних свобод; домагатися радикальної перебудови економіки України на засадах економічної самостійності та самоуправління з урахуванням регіональних і структурних особливостей економіки України та госпрозрахунку всіх суб'єктів господарювання незалежної від форм власності; вести наполегливу боротьбу проти політики русифікації, домагатися необхідних умов для вільного розвитку українського народу на споконвічній своїй території, сприяти духовному відродженню української нації...[11].

Таким чином, згідно з внесеними до Статуту змінами, головою Руху на дворічний термін обраний В'ячеслав Чорновіл. Підтверджені повноваження заступників голови Олександра Лавриновича та Михайла Бойчишина, членів Центрального Проводу, обраних III Всеукраїнськими зборами Руху. Задоволена заява Миколи Поровського про складення повноважень члена Центрального Проводу. Добрані нові члени Проводу замість вибулих: народні депутати Сергій Головатий і Валерій Івасюк, доктор економічних наук Олександр Савченко.

Активну позицію зайняв НРУ у зв'язку з виборами Президента країни і проведенням референдуму про підтвердження Акту проголошення незалежності України.

Головним завданням Президента В. Чорновіл вважав об'єднання всього народу України навколо побудов Української незалежної держави та відкритого громадського суспільства. В основних принципах своєї програми на пост Президента України особливу увагу він надав національному, духовному та культурному відродженню українців.

У зверненні НРУ "Народе України" наголошувалося, що єдиною умовою процвітання України та її народу є "політична, економічна, військова, культурна незалежність". На президентських виборах 1 грудня 1991р., кандидат від НРУ В. Чорновіл, виборов друге місце. Боротьба за створення державної

незалежності України стала найвищим досягненням у діяльності НРУ, а також піком найбільшої його популярності в українському суспільстві. В подальші роки НРУ постійно перебував у епіцентрі державного і суспільно-політичного життя України, впливав на прийняття важливих політичних рішень, твердо стояв на національно-державницьких позиціях, відстоював збереження національної ідентичності українського народу, його самобутньої культури.

Невдача на президентських виборах не завадила В.М. Чорноволу зазначити на сесії Верховної Ради України 6 грудня 1991 року, що вибори рухівці не програли, про це свідчить розмах передвиборної агітації, в якій основний акцент робився на пропаганді ідеї незалежності і необхідності найважливіших соціально-економічних реформ.

25 березня 1999 року В.М.Чорновіл загинув за нез'ясованих обставин в автокатастрофі на шосе під Борисполем. Поховано українського державного діяча на центральній алеї Байкового кладовища.

Сокіл, хрест і калина, символічно поєднані з барельєфним зображенням В. Чорновола. У такому художньому вирішенні пам'ятника органічно переплелися й образ вільного птаха неозорого неба, і символ православ'я, й український національний оберіг - кетяги калини [12].

Читаймо його, читаймо уважно, з олівцем, - а головне - серцем і розумом, тільки тоді, багато-що переосмислимо. В багатьох випадках знайдемо відповідь на те, як жити далі, куди прямувати, чого остерігатися.

Список використаних джерел та літератури:

1. Календар знаменних і пам'ятних дат. - 2007. - 24 січня.
2. Освіта України. - 2003. - 28 березня.
3. Там само.
4. Сушко Р. В'ячеслав Чорновіл: Біографія. Статті. Цитати. / Р.Сушко. - К., 2007.-С. 36.
5. Там само.
6. Хроніка Народного Руху України // Час Руху. - 2009. - №16 (122).
7. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія. / Г.І. Гончарук. - Одеса: Астропринт, 1997.
8. Пасько І.Т. Журнал "Схід". - Спеціальний випуск, № 6(97). -Вересень 2009.
9. Гончарук Г.І., Колот С.О., Парієнко Г.К. Народний Рух України: місце в історії та політиці: матеріали VII Всеукраїнської конференції, присвяченої 20-річчю НРУ, 28-29 травня 2009., / Г.І. Гончарук, С.О. Колот, Г.К. Парієнко. - Одеса.: Астропринт, 2009. - С. 236.
10. Мельник Л., Небельмес А. Ланцюг із минулим // Львівська газета. / Л.Мельник., А. Небельмес. - 2007. - №7 (77). <http://www.gazeta.lviv.ua>.
11. Лозицький В., Бажан О., Власенко С, Кентій А. Провісники свободи, державності і демократії: Документи і матеріали. До 20-ї річниці створення Народного Руху України. / В.Лозицький, О.Бажан, С.Власенко, А.Кентій. - К.; 2009. - С. 454.
12. Літературна Україна. - 2002. - 18 квітня.

G.S. POBEREZHETS

V.M. CHORNOVOL: LIFE, WORK AND ART

The author gives a brief description Vyacheslav Maximovich Chornovol known Ukrainian politician and statesman, writer and journalist. It could become an artist, literary critic, even an actor. But life has caused him to struggle. To fight for a free Ukraine, for which he laid his life.

Keywords: Vyacheslav Chornovol, the Sixties, "Ukrainian Journal", the Ukrainian Helsinki Group, People's Movement of Ukraine.

A.C. ПОБЕРЕЖЕЦ

В.М. ЧОРНОВОЛ: ЖИЗНЬ, ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ТВОРЧЕСТВО

В статье автор дает краткую характеристику Вячеславу Максимовичу Чорноволу, известному украинскому политику, государственному деятелю, публицисту и журналисту. Он мог бы стать художником, литературоведом, даже актером. Но жизнь призвала его к борьбе. К борьбе за свободную Украину, ради которой он посвятил свою жизнь.

Ключевые слова: Вячеслав Максимович Чорновол, шестидесятники, «Украинский вестник», Украинская Хельсинская Группа, Народный Рух Украины.